

Jitka FRIEDLOVÁ, Obraz Elišky Rejčky v historiografii,

Ústav českých ději FF UK, Praha 2012, celkem 85 stran
vedoucí práce PhDr. Dana Dvořáčková, PhD.

Autorka si vybrala na první pohled lákavé, ale rozhodně ne snadné téma. Postava dvojnásobné české královny a vdovy Elišky Rejčky je nesporně velmi přitažlivá svým dramatickým životním příběhem završeným neskrývanou láskou k ženatému muži. Její obraz v zachovaných pramenech i následné literatuře je však až překvapivě neúplný a rozporuplný. Autorka se pokusila jednotlivá hodnocení posbírat, porovnat a kriticky zhodnotit. Vycházela ze zmínek v narativních pramenech, z nichž pouze autor Zbraslavské kroniky a takřečený Dalimil mohli Rejčku blíže osobně poznat. V potaz vzala též prameny diplomatické povahy a zachované doklady Eliščinu donátorské činnosti. Pramenná základna jí také určila roviny, v nichž Eliščin obraz sledovala a vyslovila poněkud odlišné hodnocení její osoby, než k jakým dospěla dosavadní historická literatura.

J. Friedlová správně začala u líčení Petra Žitavského, neboť všichni následující kronikáři ze Zbraslavské kroniky vycházeli a sugestivní líčení zbraslavského opata silně ovlivnilo i novodobé historiky. Byť se dnes již na jeho informace tolik nespolehnáme a uvědomujeme si jistou tendenčnost jeho vyprávění, neměli bychom zapomínat, že jistý chlad, který je vůči Rejčce v kronice patrný, nemusel pramenit pouze z Petrova „nadržování“ královně Elišce, ale i z jeho postavení klerika. Soužití s Jindřichem st. z Lipé přece jen muselo budít pohoršení, a to nejen v duchovních kruzích, a jeho „veřejné“ tolerování bylo nepochybně umožněno především díky postavení Rejčky jako královny-vdovy. Vzpomenout v tomto směru můžeme na příběh vdovy po Přemyslu II. Kunhuty a Závíše, jenž smrtí královny ztratil i svůj politický kredit. A přece Petr Žitavský dokázal vyslovit jistý údiv či obdiv k Eliščině lásce, když napsal, že tolik plakala a žalostila nad Jindřichovou smrtí, „že to budilo úžas všech, kdož viděli její nářek.“ Vhodně autorka pracovala s obecným názorem na postavení a chování ženy ve středověku, který mohl limitovat i hodnocení kronikářů Rejččiných postojů a činů.

A jen na okraj ke vztahu mezi Eliškou Přemyslovnou a Rejčkou. Ony se asi opravdu neměly rády, respektive hrdá Přemyslovna se s macechou asi těžko smířovala již za života Václava II. a později se pak její nechuť k Rejčce mohla stupňovat, když sledovala její milostné štěstí v porovnání se svým rozpadajícím se manželstvím. A je víc než pravděpodobné, že odmítavý vztah vznětlivé královny k Jindřichovi z Lipé rozněcoval i její

odpor k Rejčce.

V úvahách o neadekvátně použitých titulů hradecké královny, bych nepřikládala tolik váhy textu Petra Žitavského. Za pozornost by však stálo, co pro Rejčku znamenal odchod z Čech a soužití s Jindřichem, nakolik jí např. chyběl pobyt u královského dvora. Ať jakkoliv idylicky může brněnský život milenecké dvojice vypadat, přece jen to byl svým způsobem exil. A domnívám se, že v těchto souvislostech je třeba vnímat i Rejččin obdivuhodný mecenát, jehož směřování mělo nepochybně hluboký duchovní rozměr, blízký patrně i jistému pokání. Nebo jsem možná dobře neporozuměla formulaci, že Rejččino působení v kulturní oblasti bylo „**neopodstatněně** zvažováno v míře duchovních hodnot“ (s. 71). Souhlasím s tvrzením autorky o reprezentativní složce zbožných darů i oprávněnosti honosnosti pořizovaných církevních rukopisů. Hlubší rozbor by si v budoucnu zasloužily načrtnuté ekonomické aktivity královny-vdovy, zvláště ve vztahu k Janu Lucemburskému. Nelze však přehlédnout, že věnné či vdovské zboží bylo vždy jen v užívání příslušné osoby, aniž by se zrušila práva krále k nim. Proto i byly nezbytné souhlasy krále Jana k darům jak Rejčky, tak také Elišky Přemyslovny.

Oprávněnost autorky k jistému obdivu k Elišce Rejčce není třeba zpochybňovat. Jistě šlo o dámu velmi pozoruhodnou. Osud se s ní rozhodně nemazlil, ona ho však nepřijímala pasívně a dokázala si na něm vyvzdorovat vlastní cestu. Ve snaze podat Rejčku nově, bez nánosu léta udržovaných klišé, jistě autorka učinila správný krok směrem ke zhodnocení dosud napsaného. Oceňuji autorčinu schopnost vlastního uvažování a přemýšlivost, práci s prameny, stejně jako dobrou znalost literatury. V logicky členěném textu se pouze občas dopustila stylistických neobratností, jež někdy snižují srozumitelnost sdělení. Např. nešťastně formulované okolnosti pobytu habsburského vojska ve východních Čechách, vysvětlení vraždy Albrechta I. (s. 17) Nepřesný je pojem „německé vojsko“ (s. 17), když žádné Německo neexistovalo, stejně jako označení říšský král (passim) místo římský král, nejasné jsou uvedené informace o Žitavsku, chybí bližší představení Jindřicha Javorského (s. 19), problematické je označení Otakara Štýrského za jihoněmeckého kronikáře (s. 33).

Přes tyto drobné výtky považuji předloženou práci za zdařilou a odpovídající kritériím kladeným na bakalářskou práci. Doporučuji ji proto k obhajobě a v závislosti na ni by bylo možné i hodnotit jako výbornou.

V Praze 23. srpna 2012

prof. PhDr. Lenka Bobková, CSc.
oponentka